

Avançament editorial

La dèria nova
Juli Vallmitjana
Edicions de 1984
Preu: 12 euros
Pàgines: 102

BOJOS PER LA PILOTA

**Edicions de 1984
publicarà aquest mes
d'octubre una obra
inèdita de Juli
Vallmitjana, sobre la
nova fal·lera pel futbol
que feia anar de bòlit els
habitants dels barris de
Barcelona a principis del
segle XX. Us n'ofereim les
dues primeres escenes**

La dèria nova (1924), de Juli Vallmitjana, se situa dins del grup d'obres de format de sainet en la més pura tradició popular catalana vuitcentista. S'inscriu en la línia continuista del teatre vallmitjanià, en un moment, a mitjan anys vint, en què el dramaturg barceloní sembla considerar esgotat el patró caòtic, però bategant, de les escenes del món gitano i dels baixos fons. [...]

La dèria nova o la fal·lera del senyor Jaume –títol amb què es portà a escena– despertà un gran expectativa, sobretot en el món futbolístic i els amants d'aquest esport. Aficionat i promotor d'activitats esportives de barriada, Vallmitjana no pretenia pas ridiculitzar els que practicaven el joc de la pilota, sinó únicament els que en feien una "dèria" impròpia o perniciososa per al cos social. A través de la caricatura d'un geniüt sabater que perd l'oremus pel futbol, l'obra fustiga l'efecte destabilitzador de l'harmonia social, en la vida familiar i en els barris menestrals, que produeix el mimetisme de la pràctica futbolística no concebuda com un esport lúdic i prou, especialment apte per als joves, sinó com una rivalitat malaltissa entre clubs, càrrecs i conveïns.

Estrenada el 7 de març de 1924, al Gran Teatre Espanyol de Barcelona, al cor del Paral·lel, La dèria nova o la fal·lera del senyor Jaume fou un fracàs de crítica, però potser no tant de públic.*

Fragment de la presentació a càrrec dels curadors del llibre, Francesc Foguet i Albert Mestres

PRIMER ACTE
**És una botiga i tallers
de sabateria.**
Som a la tardor. A la tarda.

ESCENA PRIMERA
**Damià i Enriqueta. Després
Don Tomàs**

(Damià, al mig de la botiga, fent gimnàstica sueca, alçant i baixant els braços. Quan aixeca els braços, aspira; quan els baixa, respira.)

Enriqueta.—(Cosint a la màquina, o bé a la mà.) Apa, Damià, apa enllesteix. Acaba aquest parell, que no sé quants dies fa que els tens entre mans.

Damià.—Espera't, dona; ja vaig de seguida.

Enriqueta.—Treuràs el dinar, an aquesta hora no et pot ser bo de cap manera.

Damià.—(Satisfet.) Ja en tinc prou. Llàstima que aquí no hi tinguéssiu un «pet-ximbol».

Enriqueta.—Què vols dir?

Damià.—Aquella pilota penjada. Allò va molt bé per fer joc, perquè, quan et carreguen de costat, amb els colços esquives el jugador que et marca. Diumenge, passant an aquella pepa que no em desmarcava, com una lla-gasta, li vàreig adinyar un cop de colço al pit entre l'estómac i la boca del cor, que ja en va tenir prou.

Enriqueta.—Li vares fer mal?

Damià.—Ca, poca cosa; es va tornar blanc com una cera.

Bada! Bo els escarmentis.

Enriqueta.—No siguis aixís, Damià.

Sembla que tingues mal cor, i jo sé que ets molt bo.

Damià.—Ja veuràs noia, el joc és el joc.

Enriqueta.—Vols que et digui una cosa, que fa molts dies que la penso i em fa estar molt trista?

Damià.—I ara, Enriqueta, què tens? Ja saps com et vull!

Enriqueta.—Si vols que et sigui franca, tinc por, em fa l'efecte que, radere del football, perdís l'afecte que em tenies o que et facin mal. Ja veus el pobre Jordi.

Damià.—Al teu germà li varen fer mal perquè... (Amb beu baixa) Té por, vet aquí dit en una paraula. A mi no tinguis quimera que s'armin; com que saben que m'hi torno. I, en tocant a no estimar-te, no vull que ho diguis ni en broma. Et creus que els aplaudiments em fan rodar el cap? No t'ho creguis. Però saps que és bonic, quan et passes un delanter, i d'aquell al mig ala, ja està...! (Entusiasmant-se.) de dret la pilota cap al gol, però el defensa que ja t'ha vist t'espera, el dibles, ja l'has enganyat, xutes i gol. I sents aquell esclat de picaments i visques que ressonen de tot arreu. Els companys et feliciten per a dissimular el dol que tenen per no haver sigut ells, i tu fas l'indiferent, per donar-te més importància.

(Va entrant Don Tomàs.)

Digue'm, si no n'hi ha per reventar d'alegria i de satisfacció! Un

AVUI

L'Espanyol juga contra el Sants el 1927 (esquerra) i l'Europa s'enfronta al Barça el 1929 (dreta)

AVUI

moment de calma, el reflí xiula i ja hi tornem a ser.

Tomàs.—I jo també torno a ser aquí.

Enriqueta.—Don Tomàs!

Tomàs.—No em digui res; jo em faig càrrec de tot.

Enriqueta.—És que en Damià...!

Tomàs.—Sí, se li ha encomanat la malura de la casa o ell l'ha encomanada a tots vostès.

Enriqueta.—No, a mi sí que no.

Tomàs.—A mi, què m'explica! Si les dones hi tenen més afició que els homes, o, si no, vingui a casa. Al pis del davant, hi ha una senyora incapaç de renyar la minyona per por d'ofendre-la, mal li trenqui tot quant té. Doncs res, una tonteria. L'altra tarda els trobo per l'escala junt amb el seu marit que és un tros de pa, doncs, duia el barret com si ella i sombrero haguessin caigut d'un quint pis, i el seu marit va dir-me: «No en facis cas, venim del football».

«Que hi han hagut corredisses?», li dic jo. «No, ha tingut un atac d'entusiasme i ha tirat el barret al camp». Amb això, digui'm com estan les meves botes, perquè ja no m'estranya res.

Enriqueta.—(A Damià, que se n'ha anat al vetllador.) Saps com està el parell de Don Tomàs?

Damià.—(Des de més enllà) Ja estan, sols hi falten les tires.

Tomàs.—Les tires, diu? I ara! (A l'Enriqueta) No sé què vol dir. En tants parells com me n'han fet, no m'havia fixat mai amb les tires. Bé, bé,

sigués com siga, enllesteixiles. Que no hi és el senyor Jaume?

Enriqueta.—No pot tardar gens a venir; esperi'l un moment, de seguida serà aquí.

(Damià pica fort un tros de sola.)

Segueix, segueix.

D. Tomàs.—No, jove, no; no cal que aplaudeixi tant, ja me'n vaig.

Enriqueta.—I ara, no es mogui; és que pica sola.

Tomàs.—Que potser fa un garbell...

Enriqueta.—Miri-se'l, ja és aquí el meu pare...

ESCENA II

Els mateixos, més senyor Jaume i Piu

Jaume.—(Entra discutint amb el seu fill.) Et dic que no, vaja; et dic que no.

Piu.—És que a mi tant me té de mig com d'ala.

Jaume.—Què diu de bo, Don Tomàs?

Tomàs.—Bé, i vostè? Sembla que està una mica acalorat.

Jaume.—És que no n'hi ha per menys. Lo millor és que aquest ximple dimiteixi.

Piu.—(Al seu pare) És que vostè s'ho agafa malament.

Jaume.—(A Don Tomàs) Ho veu? Ho veu, si no n'hi ha per desesperar-se?... Ha de dimetir. Tal com ho sents!

Enriqueta.—No s'acalori d'aquesta manera...

Jaume.—Tu vés a la teva feina, no t'hi fiquis, amb això, que no

hi entens res.

(Enriqueta va vers en Damià.)

Ja li diré en dos paraules. Volen que el noi jugui de mig ala.

(Enriqueta fa mutis, segona caixa esquerra.)

Tomàs.—I què?

Jaume.—Que el noi no pot jugar-hi, perquè el seu lloc és de mig centre.

Tomàs.—Però escolti, senyor Jaume...

Jaume.—Calli dispensi, calli; que parlarà el noi.

Piu.—A mi tant me té en un lloc com en un altre. Jo tant estic en forma de delanter, de centre, com de mig ala.

Tomàs.—Sent aixís...

Jaume.—(No el deixa parlar, perquè pugui fer-ho el noi.) Calli... que el noi...

Tomàs.—(Molt estranyat) Ah...!

Piu.—Ha d'entendre Don Tomàs que el meu joc tant és de cap com de peus.

Tomàs.—(Ràpida interrupció) A propòsit d'això dels peus. Com té les meves botes?

Jaume.—S'estan acabant. Escolti, escolti al noi! Vostè ja l'ha vist jugar, eh?

Tomàs.—Ni an ell ni a ningú; és a dir, això no hi ha qui ho pugui dir, perquè qui més o menys ha sentit una pilota al clatell o a la cara. En sortint al carrer, ja jugues al futbol encar que no vulguis.

Jaume.—I no és més bonic això que el que feien abans de jugar a toros? Allò era una vergonya, sí senyor.

Tomàs.—Sí, està clar.

Damià.—(Des del seu lloc) I tant clar com és, que ja no en pot ser més.

Tomàs.—Però, si no dic res en contra.

Jaume.—Mira, noi, convida'l per al partit de diumenge. No és de campionat, però serà com si ho fos. Juguem amb l'Extermini Club de... D'on són, noi?

Piu.—De Pepsilvània. Serà un partit dur.

Tomàs.—Per mi, no ho serà gens, perquè no m'interessa.

Jaume.—(Molt estranyat) Què diu? Que no l'interessa?

Tomàs.—Tal com l'hi dic, no podria dir altra cosa.

Jaume.—Bé, vaia, no hi ha dret! No hi ha dret! Damià, Damià! Que no sents el que acaba de dir Don Tomàs?

Tomàs.—Em sembla que no he dit res de mal. A mi, no em fa res que vostès hi tinguin tanta afició, però deixi'm estar, a mi, que no n'hi tinga.

Jaume.—És que no pot ser, és que em sap greu per vostè; almenys, si no li agrada, porti-ho amagat, perquè, si no, és fer molt mal paper.

Tomàs.—Ah, no senyor, no. Amb això de fer mals papers, no hi passo; qui faran un mal paper seran vostès amb aquesta fal·lera.

Jaume.—Doncs miri, no som nosaltres sols, avui dia som molts mils, és a dir, milions queensem igual. Perquè ha de pensar...

Piu.—(Interrompent.) Escolti!

Jaume.—Digues, noi, digues.

Piu.—I de la cultura física, què me'n diu?

Jaume.—Veiam: respongui al noi.
Tomàs.—Que és una cosa excel·lent, si...

Jaume.—(Molt satisfet, interromp.) Ho veu?... Continua, noi...

Tomàs.—Si anés aparellada amb la cultura moral.

Jaume.—Què vol dir, que no l'entenc... Ho saps tu, noi, el que vol dir?

Tomàs.—Que jo tinc tard i sentiria molt molestar-los. Es veu que no es pot viure sens una dèria o altra. Aquí tenen a la meva esposa, per ella no hi ha altra fal·lera que la Piula; en dient-los-hi que menja a taula, em sembla que ja ho he dit tot. I jo estic esperat esperant l'hora fatal, perquè el que té una afició, és a dir, una passió com tenen vostès, se'ls fa irresistible que un altre no pensi de la mateixa manera.

Jaume.—Don Tomàs, això sí que no, vostè és un amic, és un parroquià.

Tomàs.—Un dels primers: de quan vostè va obrir la botiga. Aquests minyons, a la noia i als seus fills, els conec de tant petits... I l'altre, el Jordi, què fa?

Jaume.—Ara la de casa l'ha anat a acompanyar a cal metge. Res, no és res de greu; un cop aquí, a la cama, un mal gesto. Com se'n diu, noi?

Piu.—Una distensió en el muscle.

Jaume.—Veiam, tu, com tens el parell de Don Tomàs.

Damià.—Ja està, falta una tira...

Jaume.—Una tira?... Veiam, que està dient aquest. (Anant al vetllador d'en Damià.) Però, home, si aquestes sabates no són per ell; si són de futbol.

Tomàs.—(Rient.) Ara comprenc allò de la tira.

Jaume.—Però, què has fet, miloca? Què has fet! Però, que no tens seny! Tu comprenc que Don Tomàs podia gastar sabates de futbol? Bé, vaia, això ja és badar massa. Potser et creies que les volia per estar per casa!

Tomàs.—No s'acalori, ja me'n farà unes altres; però, sobretot, no me les faci tant estretes com les últimes.

Jaume.—Li tornaré a prendre la mida.

Tomàs.—Ara no: la senyora m'espera, ja tornaré més tard.

Jaume.—Dispensi, Don Tomàs, faci's càrrec...

Tomàs.—Ja tornaré... Ja tornaré, perquè em torni a prendre la mida. Estiguin bons.

(Uns i altres saluden a Don Tomàs. Mutis.)